

Het startschot voor onze reis naar **8 september 2024** – de **36e Open Monumentendag (OMD)** in Vlaanderen – is gegeven. We sluiten aan bij het thema van de European Heritage Days: **“routes, netwerken en connecties”**. Een gelaagd thema met heel veel mogelijkheden.

Aan de slag gaan met het thema is altijd een meerwaarde: je daagt jezelf uit om de vaste paden te verlaten, je kan bezoekers elk jaar iets anders laten ontdekken én je loopt meer in de kijker in de pers en communicatie rond OMD.

Benieuwd op welke trein jullie stappen en waar jullie uitkomen!

Introductie thema

Mensen en samenlevingen zijn altijd in beweging geweest: in tijden van vrede en oorlog, voor pelgrimsreizen, landbouw, verovering, handel en ontdekking. Routes ontstonden spontaan, wegen werden aangelegd, transportnetwerken uitgebouwd en nieuwe vervoersmiddelen uitgevonden.

Van de rechte wegen aangelegd in de tijd van het Romeinse Rijk tot de oude kronkelende paden gebruikt door pelgrims. Van spoorweginlijnen die steden en dorpen dichterbij elkaar brachten tot de rivieren en kanalen die handel mogelijk maakten. Ze zijn tot vandaag bepalend voor onze omgeving en hoe we ons verplaatsen en organiseren als samenleving.

In de **gebouwen en plekken** langs deze routes, vinden we niet alleen de sleutels tot de **geschiedenis en het belang van deze routes en wegen**, maar ook de **invloeden van de culturen en tradities** die er mee verbonden zijn. Het ontstaan van routes is nauw verbonden met het ontstaan van **netwerken van reizigers, migranten, wetenschappers, handelaars** en vele anderen. Zij zorgden ervoor dat ideeën, ervaringen en kennis verspreid raakten over de hele wereld en ook bij ons landden. Al die diversiteit en gedeelde geschiedenis zitten vervat in onze monumenten en landschappen, soms op een heel duidelijk leesbare manier, soms subtiel of helemaal vergeten.

Deze OMD halen we al deze **verhalen en geschiedenis** naar boven. We plaatsen ze in een bredere context en verbinden ze – thematisch, fysiek of beide – binnen een breder verhaal, geschiedenis of geografie. Op die manier kunnen we mensen aan het denken zetten over hoe **alles met alles verbonden** is, in tijd, ruimte en over gemeenschappen heen. In tijden van conflict en globale uitdagingen heeft erfgoed een grote waarde en betekenis blijkt telkens weer. Dit thema van verbinding is op die manier ook brandend actueel.

Als slogan voor de publiekscampagne kozen we voor **“En route!”**. Het is een vlotte verwijzing naar het inhoudelijke thema, maar tegelijk ook een **oproep naar het publiek** om er op OMD op uit te trekken, een route uit te stippelen en verschillende activiteiten te combineren.

Onder de noemer **'En route!'** trekken we op tocht langs grote banen, kleine paadjes, spoorwegen en rivieren en staan we stil bij de **monumenten onderweg**.

maldegem.be

maldegem

11 mogelijke invalswegen

- **Pelgrimsroutes:** of het nu naar Compostela of naar Scherpenheuvel is: al eeuwen lopen mensen langs dezelfde paadjes in dezelfde richting, om verschillende redenen. Ook vandaag is dit razend populair. Loopt er een weg langs jouw locatie? Waar stopten de pelgrims onderweg? Welke gebruiken waren er aan verbonden? Hoe beleven omwonenden dit?
- Ook **migratie** loopt vaak langs vaste routes, inclusief plekken van aankomst. Veel monumenten hebben een link met dit thema, en hele wijken zijn gebouwd om migranten een huis of thuis te geven. Ook de vaste vakantieroutes naar het thuisland kunnen een bron van inspiratie zijn om aan de slag te gaan.
- De **Romeinen** hielden van rechte wegen, en lieten ook in Vlaanderen veel heirbanen achter. Sommige stukken zijn bewaard gebleven, andere liggen verborgen onder een drukke gewestweg. *The Roman empire* is een hot topic op social media: op zoek gaan naar de sporen van de Romeinen of hun vernuftige manier van wegenbouw uit de doeken doen, is zeker een hit.
- Er wordt volop gewerkt om het **trage wegen** netwerk maximaal uit te bouwen en te onderhouden. Veel mensen gebruiken ze, zonder stil te staan bij hoe ze ontstonden. Waarvoor werden ze vroeger gebruikt? Welke impact had het gebruik van deze wegen op het landschap? Welke plaatselijke verhalen leven er rond bepaalde wegen?
- **Rivieren, kanalen, de zee:** de belangrijkste routes voor zowel reizigers op zoek naar **ontdekking, verovering als handel**. Bijna elke stad heeft een rivier als levensader. Duik in de geschiedenis en zoek de parallellen en verschillen met vandaag. Wie kwam van waar en liet wat achter? Wie of wat vertrok van bij ons naar de rest van de wereld en liet daar zijn sporen na? En hoe zit dat vandaag?
- Of gooi het over een andere boeg en focus op de **watersystemen** zelf: hoe evolueerden deze door de geschiedenis heen? Waarom werden aanpassingen gedaan en met welk effect? Vandaag worden in veel steden rivieren terug open gelegd en ook op andere plaatsen worden ingrepen uit het verleden teruggedraaid. Door de klimaatcrisis is waterbeleid hyperactueel. Er op OMD iets rond doen kan bijdragen tot het vergroten en verdiepen van het begrip rond deze problematiek.
- Het thema biedt ook een mooie gelegenheid om **landkaarten** op te diepen en aan de slag te gaan met de verschillen in **stratenplannen** vroeger en nu. Ook het ontsluiten van oude **reisgidsen** kan een heel toffe insteek zijn om te werken rond hoe mensen zich verplaatsten, wat als belangrijke plekken werd gezien en hoe dat voortdurend blijft evolueren, ook vandaag.
- De komst van de spoorweg en de **uitbouw van het spoorwegennetwerk** had een enorme impact. Dorpen en steden werden verbonden, mensen konden verder weg gaan werken en binnenlands toerisme kreeg een boost. Wat betekende de komst van de trein voor jouw stad of gemeente? Werd er een station gebouwd speciaal voor een bepaalde persoon, fabriek of ander gebouw? Zijn er stukken spoorweg in ongebruik die op een andere manier worden gebruikt vandaag? Of heb je rijdend erfgoed dat je kan tonen op OMD?

maldegem.be

Lokaal Bestuur Maldegem
Marktstraat 7
9990 Maldegem
050 72 89 30
info@maldegem.be

- Bij **industriële erfgoed** komen heel veel van deze thema's samen: invloed van internationale technische innovaties, migratie van arbeiders en ontstaan van wijken en gemeenschappen errond, nood aan een goeie ontsluiting via wegen over land of water, deel van handelsnetwerken. Een heel mooie gelegenheid om dit erfgoed bij deze editie in de kijker te zetten!
- Je kan het thema ook **heel letterlijk** toepassen binnen een bepaalde context: welke weg volgt het water in een watermolen? Of de lucht in een orgel? welke weg volgde een bepaald product in een fabriek, van grondstof tot eindresultaat? Of welke routes werden in een landhuis of kasteel gevolgd door het personeel of de eigenaars? Heel veel mogelijkheden om hier op een creatieve en heel aanschouwelijke manier mee aan de slag te gaan.
- Architecten laten zich graag inspireren: zowel in onze historische als hedendaagse gebouwen zijn internationale invloeden én trends terug te vinden. In welke stijl past jouw monument? Of zijn er doorheen de jaren verschillende aanpassingen gebeurd?

De **monumenten en landschappen** langs deze routes **vertellen verhalen** van vroeger én vandaag. Wat was er eerst: het monument of de route? Welke **culturen en nieuwe ideeën** kwamen langs deze routes tot hier? En hoe zorgden ze ervoor dat **alles en iedereen met elkaar verbonden** raakte? We nodigen de bezoeker uit om het te **ontdekken op 8 september!**

Wandel- of fietsroutes

Een voor de hand liggende activiteit binnen het thema is een **wandeling of fietsroute** in elkaar steken die langs een aantal monumenten of landschappelijke elementen leidt. Zorg er dan zeker voor dat er een **toegevoegde waarde** is om deze route net op Open Monumentendag te doen: door een gids of zoektocht te voorzien, op bepaalde plekken iemand te plaatsen die uitleg geeft, en door te zorgen dat genoeg monumenten onderweg ook opengesteld worden. Een tocht die eigenlijk ook op elke andere dag gedaan kan worden, zal weinig bezoekers trekken.

We moeten wel een beetje opletten dat we geen overaanbod aan fiets- en wandelroutes hebben op Open Monumentendag maar een **goeie balans** houden met activiteiten die gewoon op één plek doorgaan. Niet iedereen kan het fysiek aan om een wandel- of fietstocht te doen, het kan buiten de tijdsbesteding vallen die mensen in gedachten hadden en voor mensen die pas zeer last-minute beslissen om op pad te gaan, is het ook niet evident. Ook voor al deze mensen willen we natuurlijk een goed aanbod hebben. En stel dat het weer op OMD2024 niet tropisch maar arctisch zou zijn, vallen deze activiteiten ook het eerst in het water.

9 inspirerende voorbeelden

In het programma van OMD 2023 waren een aantal activiteiten al helemaal in het thema van 2024. We delen ze graag hier ter inspiratie!

- In Lommel kon je gaan [wandelen](#) in natuurgebied De Watering en daar de **vloeiweiden** bekijken: een overblijfsel van een groots opgezet irrigatieproject uit de 19e eeuw. Het landschap is beschermd en de techniek staat op de inventaris van immaterieel erfgoed. Razend interessant én uniek om te ontdekken.

maldegem.be

- Onder de noemer "de weg banen tussen Antwerpen en Turnhout" organiseerden Stad Antwerpen, Erfgoed Noorderkempen en Erfgoed Voorkempen samen met lokale verenigingen 21 activiteiten langs de Turnhoutsebaan die hen verbindt. Van een tentoonstelling over **baancafés en dancings** in Beerse, een bezoek aan **volkscafé Den Witten Hert** tot gegidste en/of fotowandelingen langs verschillende delen van het traject. Ze brachten ook een gezamenlijke brochure uit, mooi vormgegeven in de OMD-stijl. Ontdek het volledige programma [hier](#).
- In Noorderwijk ontwikkelden ze een [traject](#) dat je kan wandelen of fietsen over een **vroegere spoorlijn**. Onderweg wordt het verhaal verteld van de families die meewerkten aan de bouw ervan en uitleg gegeven over de zogenaamde roethuisjes. Bekijk de reportage op RTV vanaf 16:30 [hier](#) als je benieuwd bent wat dat zijn.
- In Mechelen kon je onder de grond en boven het water wandelen in de vernieuwde [Vlietenkelder](#). **Ondergrondse netwerken**, of het nu waterlopen, riolen, tramtunnels, of andere zijn, spreken altijd tot de verbeelding én geven de kans om op een unieke manier een stuk geschiedenis aan de lijve te ondervinden.
- In de **Hoeve bij Kasteel Forreist** (de winnaar van de onroerend erfgoedprijs) heeft de boerenwoning een rijkelijk versierde gevel in **Egyptische stijl**. Een stijl die op gegeven moment hip en happening was, nadat Napoleon een expeditie naar Egypte ondernam. De eigenaar van het kasteel waar de hoeve bij hoorde, was in dienst van Napoleon, en hopte mee op de trend, in de hoop dat Napoleon ooit op bezoek zou komen en dit zou appreciëren. Je leest er meer over op [VRTNWS](#).

Een aantal andere inspirerende voorbeelden:

- Onder de naam **StadsStof** brengen kunstenaar Lies Van Assche en meesterborduurster Nadia Mohmand mensen samen in een [community project](#) waarbij ze hun verhalen borduren op een stadskaart van Antwerpen. Laat je inspireren en ga ook aan de slag met **handwerk om bepaalde routes binnen je stad of gemeente zichtbaar te maken**. Of laat mensen op een kaart aanduiden wat hun favoriete plek is om af te spreken, te joggen, te shoppen: al dan niet met een andere kleur per generatie/tijdsperiode. Zo krijg je de evoluties meteen heel visueel.
- In 2005 maakten **Neveneffecten** in de gelijknamige reeks o.a. een fictieve documentaire waarin ze **op zoek gingen naar de bron** van de E40. Of je het nu fictief of echt doet: samen op zoek gaan naar de bron van rivier, weg, stad of abdij kan een heel originele insteek zijn voor een gegidste wandeling.
- **Toerist Modernist** organiseert wandelingen in buurten met veel modernistisch erfgoed - haar favoriet. Maar je kan dit ook doen voor **andere bouwstijlen** die in een bepaalde buurt bepalend zijn en focussen op de reden die daar achter zit. Of net de diversiteit van bouwstijlen in de kijker zetten en koppelen aan de rijke en/of lange geschiedenis van de plek.
- In Pittem vieren ze dit jaar 400 jaar **Ferdinand Verbiest**, een niet zo bekende maar zeer opmerkelijke West-Vlaming. Deze jezuïet-missionaris schopte het in de 17e eeuw tot adviseur van de keizer van China, beoefende daar astronomie, maakte het land vertrouwd met het beste van de westerse wetenschap en zou ook nog eens de uitvinder van de eerste stoomauto geweest zijn. En zijn nog talloze personen uit onze regio die internationaal faam en impact hadden: ook dat kan een interessante insteek zijn om rond te werken.

maldegem.be